

در تصویر بالا صحنه‌ای از آغاز نمایش مذهبی التي را مشاهده می‌کنید. حواریون و فرشتگان بصورت يك دسته و در صفوف منظم وارد کلیسای بزرگ «مریم مقدس» میشوند. نمایش مذهبی التي برای نخستین بار بطور کامل و با دقت تمام بگونه‌ای که اصالت آن تا بالاترین حد امکان حفظ شده باشد توسط گروهی از تکنیسینها تحت مدیریت «میخائیل دودس»، «گودی لوانتز» یکی از روزنامه‌نگاران و تولیدکنندگان فیلم که از مبتکران این اقدام بشمار می‌آید فیلمبرداری شد. فیلمبرداری از این نمایش کهنسال و شگرف که احتمالاً یکی از آخرین بازماندگان نمایشهای بزرگ مذهبی بسیار فراوان در اروپای قرون وسطای مسیحی است تا حدی بکمک صندوق بین‌المللی یونسکو برای ترویج فرهنگ و به منظور حفظ و نگهداری آن برای نسلهای آینده صورت گرفت و در این کار از پیشرفته‌ترین وسایل فنی استفاده بعمل آمد.

رموز «الشی»

نمایش مقدسی که هفتصد سال سابقه دارد

نوشته خوان کارلوس لانگلو

جست. زیرا از قرن چهاردهم میلادی بسعد، روزهای چهاردهم و پانزدهم اوت، با اجرای یکی از نمایشهای مذهبی منحصر بفرد قرون وسطی که طبق فرمان خاص پاپ اوربن هشتم از شمول تصمیمات منخذه در شورای کاتولیکی تراثت در مورد ممنوعیت اجرای نمایش در داخل کلیساها معاف گردیده، همه‌ساله جشن معراج مریم در این شهر برگزار میشود.

این نمایش که در اروپا منحصر بفرد است ادامه‌حیات خود را مدیون مردمی است که هفت قرن تمام توانسته‌اند روح و شکل «نمایش مذهبی» قرن تمام توانسته‌اند روح و شکل «نمایش مذهبی» را در محیطی از همبستگی و شور همگانی که در بازسازی محیط واقعی نمایشهای مذهبی قرون وسطی نقش مهمی ایفا میکنند، حفظ کنند.

در فاصله قرون دوازدهم و شانزدهم

از میراث فرهنگی بشریت را تشکیل میدهند. این بناهای مذهبی جزء مکمل چشم‌انداز طبیعی و معنوی اروپا بشمار می‌آیند و بنابراین اقدام به نگهداری و مرمت آنها یکی از اقدامات بحق و قانونی دولتها و جوامع این منطقه محسوب میشود.

ولی اگر مرمت ساختمانهای سنگی کار نسبتاً آسانی است چگونه میتوان جو انسانی و مذهبی این دوره‌ها را بازسازی کرد؟ بعلاوه، چگونه میتوان در اینکار موفق شد بی آنکه به بازسازیهای تأثیری یا سینمایی که تنها بطور بسیار تقریبی میتوانند احساسات راستین مردم قرون وسطی را منعکس سازند توسل جست، مردمی که برای آنها کلیسا مرکز همه‌گونه زندگی دسته‌جمعی بحساب می‌آمد.

جواب این سؤال را شاید بتوان در «الشی» شهری از ایالت آلیکانت واقع در اسپانیا

بناهای فراوانی که بسبك معماری رومی و گوتیک توسط آیین مسیحیت در طول دوران قرون وسطی در اروپا ایجاد گشته‌اند بخش مهمی

خوان کارلوس لانگلو Juan Carlos Langlois از اهالی آرژانتین است که در فعالیتهای مربوط به همکاری بین‌المللی برای توسعه تخصصی دارد. او در زمینه ادبیات و هنر بتالیف و انتشار مقالات تحقیقی فراوانی دست زده است، او که نمایندگی بانک توسعه کشورهای آمریکایی را در اروپا بعهده دارد و در گشایش بازارهای مالی به نفع آمریکای لاتین شرکت نموده در حال حاضر در سازمان یونسکو بعنوان دبیر اجرایی صندوق بین‌المللی برای ترویج فرهنگ به انجام وظیفه اشتغال دارد. لانگلو نقاشی هم میکند و تاکنون در نمایشگاههای نقاشی متعددی نیز شرکت جسته است.

میلادی در کشورهای فرانسه، انگلستان و اسپانیا اجرای نمایشهای مذهبی در داخل کلیساها مورد توجه فوق العاده مردم قرار گرفت و جمعیت بسیاری در اجرای آنها شرکت جستند. در آلمان اجرای نمایشها، با شرکت صدها نفر از بازیگران، روزها بطول میانجامید و صحنه آرایها و تجویزات بسیار پیچیده‌یی را ایجاد میکرد.

برخی از متونی که از آلمان باقی مانده‌اند دارای بیش از سی‌هزار بیت شعر هستند. این نمایشهای مذهبی قرون وسطایی که میتوان گفت از آیین‌های مذهبی یونان و روم باستان سرچشمه گرفته‌اند، بی‌شک، پیشقدمان تاثیر و موسیقی دوره رنسانس در اروپا محسوب میشوند.

ولی این نکته را هم باید بدانند که در غرب چیزی متغیرتر از هنرهای نمایشی وجود ندارد، از آنهمه نمایشهای مذهبی و شور و تحرکی که برای بسیج کردن آنها بکار می‌رفت جز تعدادی نوشته و نت موسیقی، و از قرن اخیر به اینطرف، جز نمایشهایی چند که غالباً کوششهایی صرفاً متقایانه برای بازسازی سنن مذهبی کهن بشمار می‌آیند چه چیزی برجای مانده است؟

اهمیت استثنایی نمایشی مذهبی «الش» ناشی از اینجاست و بهمین جهت است که ضرورت دارد مشخصات این نمایش مربوط بآیین معراج مریم که یگانه نمایشی است که در طی تحولات تاریخی و دگرگونی آداب و رسوم مذهبی در اروپا عملاً دست نخورده باقی مانده است بوسیله فنون تازه سمعی و بصری برای نسلهای آینده ثبت و ضبط گردد.

برای ارزیابی اهمیت واقعی نمایش مذهبی «الش» و بی‌بردن باتکیزه‌های گوناگونی که سبب ایجاد و ادامه حیات آن گشته‌اند باید پیش از همه با محیط جغرافیایی این شهر آشنایی مجدد حاصل نمود. «الش» که در ۲۴ کیلومتری آلکانف و در نزدیکیهای ساحل دریای مدیترانه واقع شده در زمان امپراطوری روم بنا گردید. این شهر ابتدا توسط ویزیگوتها اشغال شد و سپس تحت تصرف اعراب درآمد و در زمان فرمانروایی عبدالرحمن سوم با ساخته شدن بناها و استحکامات مختلف و احداث یک سیستم آبیاری در آن که امکانی برای ایجاد مهمترین آبادی در جنوب شرقی اسپانیا و نقلستانی به مساحت ششصد هکتار (بزرگترین نخلستان اروپا) فراهم آورد شکوفایی قابل

ملاحظه‌یی پیدا کرد. معماری عرب و اسلام، درختان خرما و صافی آسمان در این مکان چشم‌اندازی بوجود آورده‌اند که بچشم‌انداز این محیط در آغاز مسجیت شباهت دارد. این چشم‌انداز توجیه کننده لقب «دیتاالمقدس اسپانیا» یعنی لقبی است که غالباً به این شهر داده میشود. با اینهمه باید خاطر نشان ساخت که «الش» شهر دورافتاده‌یی که در یک محل غیر قابل دسترسی واقع شده باشد نیست بلکه یک شهر مهم صنعتی و کشاورزی است که ۱۶۰۰۰۰ نفر جمعیت دارد و در دوازده کیلومتری یک فرودگاه بین‌المللی بنیاد فعالی قرار دارد. گسترش سریع شهر در طی دهه‌های اخیر، استحکام زیربنای صنعتی آن و هجوم سیل روزافزون جهانگردان بدان در کیفیت نمایش مذهبی دگرگونی بوجود نیآورده است. در دوره‌یی که رشد شهرها، گسترش جهانگردی و رسانه‌های گروهی بسیاری از نمایشهای ملی سنتی را در همه نقاط جهان - اگر نگوییم کاملاً از بین می‌برند - به تباہی میکشاند پس راز این ادامه حیات استثنایی چیست؟

یکی از جوابهای این سؤال را باید در روابط پیچیده‌یی جست که قرنیا مردم «الش» را با نمایش مذهبی‌شان پیوند داده است. اجرای نمایش مانند قرون وسطی اکنون نیز بعهده مردم شهر است. بازیگران که به نقش خود بعنوان جواریون، فرشتگان و اعضای گروه نمایشی سال به سال تکامل می‌بخشند عبارت از کارگران، پیشه‌وران و کارگران متخصص هستند. اگرچه این گروه در فعالیتهای دنیای معاصر شرکت می‌جویند ولی خودشان را امانتدار یک سنت استثنایی هم که از اجداد خود مستقیماً آنرا به ارث برده‌اند احساس میکنند. طبق رسم معمول در قرون وسطی نقش زنان بعهده کودکان و نوجوانان واگذار میشود. مثلاً در حال حاضر نقش حضرت مریم را پسر بچه یازده‌ساله‌یی بنام «مانولیتو» ایفا میکند.

در زمانی که نمایشها بر حسب سن گروه تماشاگر گرایش به پیدا کردن جنبه اختصاصی دارند مشاهده اینکه در شهر «الش» عموم مردم، در هر سن و سالی، متفقاً و با شور و حرارت یکسانی در نمایش مذهبی شرکت می‌جویند شگفت‌انگیز و در عین دلگرم کننده است. و شاید این را بتوان یکی از عوامل عمده‌یی شمرد که سبب شده‌اند تا این نمایش مذهبی در طی قرون متمادی از نسلی به نسل دیگر منتقل گردد.

این نمایش مذهبی شامل دو بخش است که عبارتند از بخش «وسپرا» و بخش «فستا». بخش اول با ورود حضرت مریم به کلیسا آغاز میشود و با مرگ وی (یا خواب کوتاه وی) در میان حواریون پایان می‌یابد. در این هنگام چهار فرشته از آسمان فرود می‌آیند و سپس در حالیکه تصویری از حضرت مریم را که نمادی از روح وی بشمار می‌آید با خود حمل میکنند بسوی گنبد کلیسا بالا می‌روند. بخش دوم عبارت از نمایش مراسم تدفین حضرت مریم طی یک تشریفات باشکوه و نیز مراسم تاجگذاری اوست که با تجلیل فراوان در میان گفتارهای جمعیت همراه با نوای ارغنون، صدای ممتد ناقوسها، انفجار ترقه و فریاد شادی تماشاگران انجام میگردد.

یکی از نویسندگان کاتولونی به نام «اوزنیو دورس» که در سال ۱۹۳۴ برای نخستین بار اجرای نمایش مذهبی «الش» را بچشم خود دیده احساسات و مشاهدات خود را چنین شرح میدهد. «در طول مدتی از زندگی که من علاقه‌مند به آثار هشتم هيجانی چنین عمیق بمن دست نداده بود. در اینجا هیچ چیز صحنه نمایش را از جمعیت تماشاگر، نمایش را از مراسم مذهبی، آسمان را از زمین و واقعه کوچک خانوادگی را از بحران فوق طبیعی جدا نمیسازد. در اینجا محراب کلیسا بصورت صحن کلیسا و قربانگاه بصورت خوابگاه در می‌آید، معبد و خیابان یک چیز واحدی را تشکیل میدهند، سرود مذهبی بیک قطعه موسیقی مرکب از نواها و یا آوازهای گوناگون هماهنگ و قطعه موسیقی مرکب به آهنگ ای‌را مبدل میگردد و طی تقمات یکنفری بدون ضرب در فواصل منظم آهنگ ارغنون نواخته میشود. در اینجا زبور خوانی را از سرود، سرود را از دعا و نماز، دعا و نماز را از فریاد و فریاد را از هق‌هق گریه نمیتوان تشخیص داد. جمعیت در داخل کلیسا هورا می‌کشد و هلپله میکند و در خیابان بنماز و دعا مشغول است.»

جای دیگر، او برای نشان دادن اینکه این ای‌را - که قدیمی‌ترین ای‌را در جهان است - از ترکیب انواع گوناگون هنری با دامنه‌یی گسترده‌تر از دامنه نمایشهای مربوط با آثار «ریچارد واگنر» در «پروت» تشکیل یافته است به نوشته خود چنین می‌افزاید: «حتی در مراسم حرکت دسته‌جمعی مومنان برای انجام شعائر مذهبی در هفته قبل از عید پاک در «سویل» نیز آن حالت جذبه و خلسه‌یی که نمایش مذهبی

رتال جامع علوم انسانی

Photo James Wedge © Folger Shakespeare Library, Washington, D.C.

سخنان خصوصی که در میان دو زن مقدس - مریم، مادر زاک اصغر سمت چپ «ماری سالومه» مادر سن‌ژان - ردو بدل می‌شود. این دو زن روی سکویی که بعنوان صحنه برای نمایش برخی از وقایع فرعی نمایش مذهبی «الش» بکار میرود در کنار دو فرشته نشسته‌اند.

الشی بوجود می آورد بانسان دست نمیدهد
غوطه‌وری در عالم ناخودآگاه که یک چنین نمایش
بیمانندی مسبب آنست کشف کته قاتر بشمار
می‌آید.

از یک نقطه نظر هنری، در واقع میتوان
این نمایش مذهبی را یکی از مهتمترین پیشقدم
اپرا و تأثیر دوره رنسانس بحساب آورد. اشعار
متن در این نمایش که بزبان والانس، لهجه‌یی
از زبان کاتالونی، سروده شده احتمالا از
ادبیات شاعران «پرووانس» در قرون وسطی
سرچشمه گرفته است. پس از رائده شدن
یهودیان از اسپانیا در سال ۱۴۹۲، شعر و
موسیقی که نیروی سابق خود را تماماً حفظ
کرده اند هر دو تغییر یافتند و در سال ۱۶۳۹
بطور قطعی بصورت فعلی خود درآمدند. آنها
نمایشه «کونسوئه تا»هایی هستند که مدتهای
متادای پس از پایان دوره قرون وسطی در سراسر
کاتالونی همچنان بروی صحنه درآمدند.

چندسال پیش، بمنظور حفظ و نگهداری
نمایش مذهبی منحصر بفرد الشی برای نسلهای
آینده تصمیم گرفته شد که از آن به طور کامل
و با دقت تمام، بگونه‌یی که اصالت نمایش تا
بالاترین حد امکان حفظ گردد، فیلمبرداری
شود. این طرح سال گذشته بکمک صندوق
بین‌المللی یونسکو برای ترویج فرهنگ و نیز
بباری سازمانهای گوناگون دیگر و بنیادهای
دولتی و خصوصی تحقق پذیرفت. فیلمبرداری از
این نمایش که در اوت سال ۱۹۷۸ انجام گرفت
نمودار یک شجاعت واقعی فنی است. در واقع
چون نظر بر این بود که در فیلمبرداری اصالت
نمایش بطور کامل حفظ شود از اینرو قبلاً
روی نمایش هیچگونه تمرین و آزمایشی صورت
نگرفت و از حرکات بازیگران و مؤمنان که
جمعا بیش از سه هزار نفر بودند تاجایی که
ممکن بود بطور طبیعی فیلم تهیه شد.

از کوشش تقریباً سه ساعته‌یی که برای
ضبط صوت و فیلمبرداری از حرکات شرکت-
کنندگان در یک نمایش مذهبی قرون وسطایی
بعمل آمد یک فیلم ۱۱۰ دقیقه‌یی تهیه گردید.
این فیلم که تاکنون از طرف تصدای از
شبکه‌های تلویزیونی ملی خریداری شده در
آوریل گذشته برای نخستین بار در واشنگتن
بر روی پرده سینما درآمد.

اکنون باز بکمک صندوق بین‌المللی
یونسکو، پژوهش درباره منشأ این نمایش و
انگیزه‌های تداوم آن و نیز مطالعه درباره تأثیرات
آن در خارج از کشور اسپانیا ادامه دارد. زیرا
وجود برخی از نمایشهای مذهبی ملی مثلاً در
آمریکای لاتین احتمالاً ناشی از نمایشهای مذهبی
قرون وسطایی اسپانیا است.

ولی آیا ممکن است که بتوان برای
همه اسرار نمایش مذهبی‌الشی پاسخ‌بیدا کرد؟
این یک امر دشواری است. خاصه از آنرو که
یکی از تمرینهایی که برای کلمه «رمز» بیان
گردیده عبارت از اینست: «چیزی غیرقابل
دسترسی برای عقل که باید در زمینه مذهبی
کانون و مرکز ایمان بحساب آید».

خوشبختانه اکنون در مقابل گسترش
علمی و فنی اجتناب‌ناپذیر که هدف و نتایج آنرا
دیگر نمیتوان «نشانه‌های ایمان» بحساب آورد
محققان همردن هویت فرهنگی و تمایل جوامع و افراد
برای بازیافتن و حفظ و پیشبرد ارزشهای فرهنگی
سنتی خود بصورت مسائلی درآمده‌اند که از
اهمیت و اولویت بیشتری برخوردارند. در این
مفهوم، نمایش مذهبی الشی اکنون که به پایان
قرن بیستم نزدیک است بعنوان عمل وفادارانه
لازم و سودمند یک جامعه نسبت بگذشته فرهنگی
خود تلقی میگردد: گذشته‌یی که برای ساختن
یک آینده مبتنی بر مسئولیت مشترک زمینه‌سازدی
را فراهم میسازد.

خوان کارلوس لانگوا

Photo James Wedge © Folger Shakespeare Library, Washington, D.C.

در تصویر بالا «مانولیتو» پسر یازده ساله‌یی از اهالی الشی را که ایفاکننده نقش مریم مقدسی است با پدر
و پدر بزرگش در محیط ساده خانه وی مشاهده میکنید. پدر و پدر بزرگ این کودک نیز سالهای متعددی
است که در نمایش مذهبی الشی شرکت فعالانه‌یی دارند. تصویر بالا نشان دهنده ریشه ملی نمایش مقدسی
است که همه ساله صدها خانواده از شهر الشی، آن شرکت می‌جویند. عمل سرودن نقش زنان یک پسر بچه
تنها به نمایشهای مذهبی دوره قرون وسطی محدود نمیشود. این رسم در آثار کلاسیک برخی از کشورها
بویژه در انگلستان در دوره شکسپیر نیز متداول بوده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

صندوق بین‌المللی برای ترویج فرهنگ

صندوق بین‌المللی برای ترویج فرهنگ که توسط سازمان یونسکو بنیان نهاده شده توسعه و ترویج
ارزشهای فرهنگی، خلق آثار هنری و همکاری فرهنگی منطقه‌یی و بین‌المللی را هدف خود قرار داده است.
این صندوق توسط یک شورای اداری متشکل از پانزده عضو که بعلمت تخصص شخصی از طرف مدیر کل
یونسکو به این سمت منصوب میشوند اداره میگردد.

منابع مالی اصلی و اولیه این صندوق توسط تعدادی از کشورهای عضو یونسکو از جمله عربستان سعودی،
شیلی، ساحل عاج، مصر، هندوستان، اندونزی، ایران، نیجریه، سنگال، ونزوئلا و یوگوسلاوی و نیز
سازمانهای گوناگون دولتی، بنیادها و افراد خصوصی تأمین گشته است. صندوق که در آوریل سال ۱۹۷۷

به نخستین فعالیتهای عملی خود دست زده تاکنون برای یاری باجرای طرحهای مربوط به توسعه و ترویج
فرهنگ در تمام مناطق بزرگ جهان یک کمک مالی متجاوز از یک میلیون دلاری را تصویب نموده است.

در میان طرحهای نامبرده مهمتر از همه عبارتند از: تأسیس مرکز «مودرا - مودرا» آفریقه در «داکاره» با کمک
«مورس بزازه»؛ مطالعه درباره امکان تأسیس موسسه‌یی در کلمبیا که عهده‌دار تولید و توزیع اسواول و
خدمات فرهنگی باشد؛ تأسیس یک آموزشگاه موسیقی بین فرهنگ در شهر ویز؛ تولید وسایل آموزشی
لازم برای موسسه ملی طرح در هندوستان که با ارزشهای فرهنگی سنتی مطابقت داشته باشند؛ ایجاد یک
مرکز آموزشی و تولیدی تلویزیونی در ونزوئلا؛ برنامه ضبط موسیقی عربی و...